

TELEGRAFUL ROMÂNULUI

Nr. 26. ANUL XIV.

Telegrafulu este de două ori pe săptămână: joi și duminică. — Prenumeratiunea se face în Sabin la expeditorii foiei pe afara la c. r. poste, cu bani gați prin scrisori francate, adresate către expeditorii. Pretul pnenumeratiunei pentru Sabin este pe anu 7. fl. v. a. ear' pe o jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei și pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princip. și țeri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru intea ora cu 7. cr. sirulu cu litero mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. at pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabinu, in 3/15 Aprilie 1866.

Eveneminte politice.

Sabinu in 1 Apriliu

Pentru Majestatea Sea Imperatés'a s'a inceputu pregatirile in Fured. Se dice ca si Majest. Sea Imperatulu va petrece acolo 14 zile.

Dupa ce au trecut serbatorile s'a reinceputu iara lucrările dietali in Pest'a. Scirile ce curgeau in zilele trecute despre schimbări in personalulu regimului ungurescu, despre denumiri de ofiseri ministri — dice coresp. dela „N. Fr. Bl.“ ca au amutit și adauge apoi mai departe, ca aru fi aflatu dela o persóna ce a comitat pe taverniculu Ungariei la Vienn'a: „ca voru remané tôte dupa cum a fostu mai înainte.“ Asiá dara totulu s'aru reduce dupa aceeași fôia la readunarea deputatiloru (ceea ce au trebuit sa se intemple mercurea trecuta Red.) si a se apucá de lucrurile dela ordinea dilei si adeca: 1) de reporturile comisiunei verificátore (diuarele ce ne sosira candu scriemu acést'a si aducu procesele verbali in privinti'a verificárilor. Red.); 2) alegerea a 15 deputati ardeleni in comisiunea, cárei s'a incredintiatu elaborarea proiectulu pentru afacerile comune; 3) reportulu comisiunei de dispreedieci si dispreedieci asupra constituirii celorlalte comisiuni propuse de aceea; 4) reportulu privitoriu la primirea casei celei noue dietali si defigerea tempulu candu sa se stramute diet'a acolo si in fine 5) definitiv'a ocupare a locurilor de alu doilea presedinte si notariu, rezervate pentru ardeleni. Despre loculu de alu doilea presedinte era multa vorba, ca sa se ofere deputatulu din Brasiovu Bömches.

Despre ardelenii sositi in Pest'a cetimu in mentiunát'a cor. ca trei s'a decisu pentru stang'a, ceilalti voru ocupá locu in centrulu dreptu. Despre Bömches, Rannicher si Trauschenfels se dice acolo, ca nu erau decisi, unde sa se asiedie, pentruca cá centralisti ce suntu, nu le vine la socotela sa intre nici in sirurile lui Deák, nici in estrama drepta.

„Sürgöny“ publica unu circulariu alu consiliulu locutiintiei c. r. datatu din 31 Martiu si adresatu cátra tôte cetátile si comitatele Ungariei, prin care se comunica, ca in urm'a p. n. decisiuni din 28 Ianuariu a. c. cele 10 regimente de gendarmeria, aflate in monarchia, se voru schimbá in 15 comande de gendarmerie de tiera, sub conducerea unui oficeriu de statulu majoru, cá comandantu, prelángareducerea oficeriloru superiori si tiernurirea gagiiloru. Dupa acést'a pr. nalta decisiune Ungari'a se imparte in 5 comande cu statiunile in Casiovi'a, Oradea mare, Posionu, Pest'a si Timisiór'a.

Deputatiunea dietei galitiene, pentru crearea unei cancelarii aulice, au fostu asiá dara la Vienn'a si au substernutu adres'a in privinti'a acést'a Majestatei Sele Imperatulu in audientia privata, dupa ce si-a facutu vizitele sele pre la dd. ministri. Deputatiunea const'a din contele Agenoru Goluchowski, rectorulu universitátiiei cracoviene Dr. Majer, episcopulu din Przemyśl Monasterski, advocatulu Dr. Czajkowski si deputatulu tieranu Cichorz.

Majestatea Sea a primitu fôrte cu caldura deputatiunea si la o scurta rostire din partea conducatoriulu, principe Sapieha, au respunsu in urmatóarele cuvinte:

„Sum prea multiamitu cu tinut'a cea loiala a dietei galitiene. Voiu luá in consideratiune rugarea dietei spre o aduce in consunantia cu fitórea organizatiune a monarchiei.“ Dupa acést'a a conversatu cu fia-care din deputati, chiaru si cu deputatulu tierenescu prin talmaci. Deputatiunea fu invitata la curte la mesa.

Despre contele Valdersee ce se dicea ca aru fi fostu spionu prussianu, aflámu ca s'a tramisu cu grab'a peste fruntaria.

„Presse“ din 9 Aprilie aduce unu telegramu din Frankfurtu in urm'a cáru tramisulu prussianu lângá senatulu (?) confederatiunei (Bundestag) au facutu propunerea de a se conchiamá unu parlamentu germanu, purcediatoriu din alegeri generali, directe, care parlamentu sa decida asupra unei reforme a federatiunei. Unele diuare cauta in propunerea acést'a o retragere a Prusiei, altele dicu, ca ministrulu presedinte prussianu va prin acést'a mesura sa demustre pâna la evedenti'a neputintia federatiunei de a decide ce-va pozitivu, altele iara credu, ca e o manopera prin care vrea numai amanarea conflictulu facticu. Pre lângá tôte acestea va fi de lip-

sa sa mai amintimu odata de scirile ce le aflámu in diuarestica vienesa, despre continuarea pregatirilor de resboiu din Prussi'a, Bavarri'a, Hamver si Würtemberg.

Caracteristica pentru situatiune e o anecdota, ce o aduce Presse si carea se reduce la tempulu pe candu ministrulu presedinte prussianu petrecea in Compiegne. Se dice acolo, ca in o nopte furtunosá se aflau Napoleonu III cu ministrulu Bismark singuri, si ca dupa ce suná clopotulu, mediulu noptiei, incepú Bismark: „Sire! Dlu meu regescu are de cugetu a-si mari imperati'a si de a absorbé mai multe din statele cele germane. Dta, Sire, esti dintre toti suvernnii uniculu, carele ne poti trage dunga preste planurile nóstre nationale. . . Dlu meu, regele, ti oféra pentru amicitia, Dtale, marginea renului.“

Acum, continua anecdot'a mai departe au urmatu unu fulgeru indoitu unulu din ceru si altulu dela imperatulu, carele si aprinse cigarea. Dupa acést'a pausa. In fine o stringere de mâna din partea imperatulu cu cuvintele: „Je le veux comme ceci (me invoiescu).“

Dela cea din urma nota mentiunata si de noi a mai urmatu un'a din partea Austriei, prin carea se cere demobilizarea trupelor prussiene. La acést'a adaugemu acum o alta scire telegrafica din 10 Aprilie, dupa carea consiliulu ministriloru in Prussi'a au redigiatu o nota cátra cabinetulu austriacu, prin carea denéga retragerea ordinatiunei de mobilizare, ce e menita numai pentru defensiva si adange, ca prin negarea armárei din partea Austriei, Prussi'a se vede silita a privi armările acelea de aggressive.

Din Itali'a suna scirile mai de pace. Cu tôte aceste nu putem trece cu vederea preste „alianti'a prusso italiana“ ce o vedemu in N. Fr. Bl. si despre care cor. florentinu alu acelui diuariu asigura, ca a fostu in positiune de a vedé insusi actulu. Despre ratificatiunea actulu nu póte stá bunu. Actulu cuprinde urmatóarele: Itali'a sa dechiare Austriei resboiu indata ce fa fi făcutu acést'a Prussi'a. Prussi'a sa póte resboiu pâna candu Itali'a va fi in posesiunea Venetiei; Prussi'a garantéza posesiunea presenta a Italiei. Regele Victoru Emanuelu promite a atacá pe Austri'a cu o armata de 80 mii la Mincio si cu 40 mii la Po, iara flot'a italiana sa crucésca in marea adriatica, sa tina corabiile austriace acolo impedeate si sa incerce unu atacu asupra Venetiei. Regele Victoru nu va bagá sabi'a in téca, pâna candu Prussi'a nu se va aflá in posesiunea ducaletoru albiane.

Tractatulu e datatu din 27 Martiu si pórtá semnatura din Florenti'a si Berlinu. Cátu adeveru realu cuprinde acést'a scire nu putem spune.

Din Români'a cetimu sciri telegrafice in diuare straine, ca partid'a extrema (?) castiga totu mai multa putere. Despre celelalte indreptámu pre cetitori la cele reproduse dupa „Romanulu.“

* Din Bucovina. Martiu 1866. (Urmare si capetu.)

„Dara sa nu dau aici goliciunei tôte ranele sangerande ale bisericei nóstre. Cá fiu alu bisericei resaritene nu me lasa sa o facu acést'a fubirea mea propria. Pelânga acést'a asiú dorí, cá cuvintele mele sa nu se aduca in nici o legatura cu referentie personale. Fatia cu vocea consciintiei mele religióse, fatia cu caus'a cea santa a bisericei mele, disparu inaintea mea tôte privintiele cele menunte. Apelezu la judecat'a fiacáru omu nepreocupatu, si lu recercu cá sa-si puna mân'a pe anima si sa marturisésca: déca asiá se afla lucrurile in dieces'a nóstra, dupa cum le-amu descrisu eu, déca ele suntu asiá, dupa cum aru trebui sa fia, déca ele nu se afla in o stare cu multu mai rea, decum amu aretat eu aici prelânga cea mai putinciósá crutiare.

Cine va negá, ca caus'a principala a releloru acestora stá intr'aceea, ca biserica este miscata si impinsa de pre fundamenteulu ei canonicu.

Inainte cu 3 ani domniloru! candu eu inca nu avui onórea de a fi membru alu acestei adunári, Dvóstra ati desemnatu fôrte nimeritu in cuvinte scurte starea bisericei nóstre. Dvóstra ati observatu in pr. u. adresa: „Prin planulu de regulare dela 29

Aprile 1786 s'a strimtoratu dreptulu acelei'a (alu bisericeii), referint'a ei câtra statul, influint'a ei asupr'a scôlei și familiei, influint'a ei asupr'a administratiunei averei ei proprie, întiepenindu-o în forme otarite dar totu odata contrarie și spiritului și firei ei. Constitutinne a ei canonică fu suspendată, ea însă adusa în o impregiurare, care slabi legatur'a cea tare, ce legă pre credinciosii sei de olaltă; impregiurarea creată în tipulu acest'a slabi increderea și inclinarea credinciosiloru câtra pastorii lor sufletesci, dedû ansa la diferite neîntielegeri și trase astfelu urmările cele mai triste dupa sine.

Déca mai înainte biseric'a a fostu autonoma în spiritualibus și oeconomicis, — prin introducerea acést'a noua s'a privatu de liber'a destinațiune de administratiunea propria de totu și intru tôte. Acést'a stare în adevéru întristatôre a biseric'eii gr. or. din Bucovin'a și rezultatele cele stricaciôse, ce au purcesu și a trebuitu se purcéda, au datu ansa întemeiatu clerului gr. or. întregu în diferite renduri, de a se plânge și de a se rugă de a-i ajutâ în asta privintia.

Și în adevéru dloru mei! consiliulu de resboiu alu curtiei de odiniôra, au fostu acel'a, carele înainte cu 80 de ani, cu ajutoriulu unui generalu, a unui auditoriu din statulu majoru și a altoru trei auditori, au organizatu biseric'a gr. or. din Bucovin'a, facendu procesu fôrte scurtu cu acea organizare.

Autonomi'a de mai înainte a bisericeii celei bogate și splendide a statului moldavicu fu infundată prin planulu de regulare din anul 1786 în manecările cele anguste (zwangsjacke) ale unei organizatiuni straine; monastirile s'a stersu; averea bisericescă pentru mai buna administratiune s'a confiscatu (eingezogen); veneloru principale pentru desvoltarea ei naturală li s'a împedecatu funcțiunea pôte pentru unu seculu. Consiliulu de resboiu alu curtiei a reposatu; creatiunea lui spirituală remane în deplina putere în Bucovin'a acum de trei generatiuni de ômeni.

De pe acele timpuri s'a schimbatu dloru! multe în Austri'a; în tôte părțile progresulu și urmăza drumulu seu; fîa-care dreptu se bucura mai multu seu mai puțin de o drépta recunoscintia. Numai biseric'a gr. or. din Bucovin'a au trebuitu să fîa scurtată pâna acum în dreptulu seu, în dreptulu de a fîa ei însă, pe temeiulu autonomiei se istorice și canonice, de a esistă și de a se desvoltă dupa asiediamintele ei în patri'a ei proprie.

Dieces'a noastră se vede a fîi condamnată la o stagnatiune deapururea, la o vegetare neroditoare și negloriôsa. Ba în dîlele din urma se respandî chiaru scirea, că aru fîi tocma în lucrare o nouă asiă numită regulare a dicasteriului superioru bisericescu, — o regulare nouă pe capt'a vechia, se întielege cu îmbunătățirea lefiloru amesuratu timpulu de fatia — și acést'a iara cu încungiurarea totală a autonomiei noastre bisericesci. Se vede că principiulu absolutu va să se eternizeze în liber'a și constituțională noastră biserică a țierei. În timpurile de mai înainte eră mai lesne de întielesu asiă ce-va, ori câtu de tristu și de vaieratu eră, pentruca este cunoscutu, că precum ori ce absolutismu asiă și celu bisericescu la adăpostulu absolutismului politic se desvoltă și prosperéza. Dăra că se întempla și se repetiescu asemenea lucruri acum în periodulu nostru constituționalu, nu ne putem să ne esplicămu nici într'unu tipu.

Ôre să fîa în adevéru dieces'a noastră destinată, de unu refugiul ulterioru pentru principiulu absolutu, cându acel'a spre fericirea popôreloru, au disparutu din Austri'a întregă? Vai de biseric'a noastră, cându puterea statului i va denegă participarea după dreptu convenită, cându va suferi că lucrurile să purcéda și mai încolo pe cararea cea anormală, inertă și plină de periculi.

Nu potu fîi de parere, că relele aceste să-si aibă radacin'a în indiferint'a popuratiunei noastre câtra biserică.

Poporatiunea noastră au sigilatu cu sângele ei alipirea și credint'a cea nestramutabilă câtra biseric'a ei, luptându-se seculi întregi cu inimiile creștinismului.

Este canoscutu dloru că unu popor necorruptu nici în unu punctu nu e asiă simțitoriu, nicăiri nu se pôte vulneră mai durerosu și mai nevindocabilu, că tocma în punctulu credintiei străbuniloru sei și alu bisericeii naționale identificate cu aceea.

Prin nou'a organizare a consistoriului episcopescu bucovinenu, ce se afla tocma în lucrare și carea cu deosebire în dîu'a de astadi e cu totul nedréptă, lipsindu-i temeiulu canonicu: desvoltarea constituțională bisericescă a diecesei noastre se vede a fîi împedecată și voiea-i inadusită, pe tempu îndelungatu; se vede că amurtirea morala și intelectuală e că se remană permanentă.

Cine e de vina la tôte aceste? Eu nu știu și nu voi să cercetedi aici după acést'a. Nu amu scopu de a îndreptă în vre-o parte recriminatiuni. Amu voitu să atingu numai în modu obiectivu lucrulu după realitatea lui; alu supune atentiunei în. Case și a aretă lips'a imperativă de ajutoriu în cele ce privesc cestiunea bisericeii noastre și de întôrcere în cele ce privesc cercurile ce au să o trateze.

Mi-aru fîi desierță încercarea dloru! cându asi umbl'a să vedesciu adenc'a întristare și nemultiamire a credinciosiloru bisericeii gr. or. a țierei Bucovin'a, pentru acést'a ticăloasă situațiune a impregiurâriloru noastre bisericesci.

De unu sîru îndelungatu de ani se aude unanim'a voce, carea cere uniculu mijlocu de vindecare, însă nici odata nu s'a auditu, că acea voce să fîa fostu cu atât'a tăria și stăruintă în cererea uniculu mijlocu de vindecare, că în tempulu de fatia, în cererea grabnicei restatoriri a autonomiei, a libertăției canonice a bisericeii noastre; pentru că numai aceea singură este în stare a vindecă ranele noastre cele grele.

Pentru regimulu de statu austriacu e unu punctu de onôre, de a dă acum o demintire faptică aceloru inviniri, ce i s'au făcutu de atâtea ori, adică, că elu aici în țiera apasă biseric'a greco-orientală și vrea a împedecă în orice modu desvoltarea ei canonică. Diet'a acestei țiere de corôna au obvenitu cu increderea câtra ministeriulu celu nou, pentruca ea astepta în urm'a promisiuniloru acestui'a o considerațiune dréptă a specialeloru interese ale țierei. Ministeriulu celu nou însă e încă prea de scurtu tempu la cărma pentru de a cunôsce din temeiul interesele noastre.

Este asiă dăra dloru, detori'a noastră alu face pre acel'a cunoscutu cu aceste. Astadi să-i punemu la anima o afacere de mare însemnatate și pretiôsa pentru țiera noastră. Să-i dămu dăra ocașiunea de a implinî asteptările noastre, de a-si manifestă bunavoint'a sea pentru Bucovin'a și de a justifică increderea noastră și adică întrepunendu-se ministerulu de statu că celu d'antăiu consiliariu alu corônei cu unu cuventu ponderosu la Majestatea Sea c. r. apostolică în favôrea adresei în cestiune a dietei bucovinene, la Majestatea Sea pregratiosulu nostru Imperatu și Domnu, carele au datu Bucovinei atâtea dovedi despre dreptatea și grati'a Sea.

Din tôte aceste temeiuri mi iau voia a recomandă în. Case spre primire următoarea propunere:

„Înalt'a casa să decida:

Să se rôge Înaltulu regimu alu Statului a se întrepune la Majestatea Sea c. r. apostolică pentru o favorită soluțiune a adresei preamilitate a dietei bucovinene, substernută în urm'a decisiunei din 21 Februaru 1863 în cestiunea autonomiei bisericeii țierei gr. or. din Bucovin'a.

Presiedintele. După ce dlu propunatoriu si-a motivatu propunerea, mi permitu a întrebă pre în. casa, déca se învoiesce cu alegerea unui comitetu care să se consulte asupr'a propunerei dlui deputatu.

Acei domni deputati cari sunt învoiti cu alegerea unui comitetu de preconsultare asupr'a tocma celitei propuneri să binevoiescă a se sculă. (Se face.) Propunerea e primită.

Recercu respunsulu la întrebarea, déca comitetulu să conste numai din 5 membri. (Aprobare).

Deputatul Georgiu de Hurmusachi. Eu credu că va fîi de ajuns déca comitetulu va fîi din 5 membri. (Aprobare).

Istori'a cestiunei naționalitățiloru ungarice.

(de unu Slovacu).

Nu demultu amu descris în foile acestea (Zukunft) cum diet'a ungurésca dela 1826 au dechiaratu diferitele națiuni ale Ungariei de un'a națiune și cum vrea că pe acelea să le contopésca întru un'a națiune magiara.

Acum voiu demustră și mai departe tendințele de magiarizare din activitatea acelei diete. Trecu preste, impregiurarea, că vrea să eschidă pre toti câti nu scieau unguresce dela oficiile politice, parochiale și invatietoresci și înregistrezu numai ca s'a adus și o propunere, care aru fîi împedecatu industri'a în o mesura de totu mare și adică: nici unu meseriasiu să nu se pôta dechiară de maistru pâna cându nu-si va fîi însusitu limb'a magiara.

În ședinț'a a VI din 14 Februaru au venit la desbatere înstructiunea în scôle, și staturile au fostu asiă de gratiôse a lasă în scôlele dela sate, că instructiunea în religiune să se propună în limb'a poporului, pâna cându nu se va magiarisă poporulu; în a două clasa însă să nu fîa primită nimene'a pâna cându nu va vorbi limb'a magiara.

De însemnatu e dechiararea făcută din partea unui deputatu din comitatulu slovacu Gömör în ședinț'a LVII din 15 Februaru. După aceea, mijlocele pentru lătirea limbei magiare să se ia din fondulu școlariu și din alte bunuri fundatiunale precum și din contribuiri din comitatu. Asiă slovacii să contribuie la câștigarea mijloceloru, ce erau destinate pentru desnaționalizarea lor.

Și mai chiaru se vedu tendințele de magiarizare urmărite de staturi încă de pe atunci din „Demiss'a Opinio de opportunis mediis propaganda etque omnibus Regni Hungariae et Partium adnexarum Inco-

lis pedetentim citra coactionem (??) nota e reddenda linguae hungaricae.

Deja introducerea cuprinde urmatorele cuvinte din insemnatate „ut quisquis Hangari nomine gloriatur, etiam linguam hungaricam caleat. — Quid magis optandum, atque omnibus ad eandem civilem societatem pertinentibus membris commune sermocinandi genus, quo quilibet villicus rucolam, herus famulum, bonorum possessor colonos, civili officio fungens suae sollicitudini creditos, dux milites, sacer curio in ambitu parochiae degentes fideles, magister discipulos, sacerorum antistes universum, cui praeest populum et affari et intelligere possit? — Quis nescit, quam graves obices ponat in regno Hungariae diversitas linguarum — fiducia subditorum erga Dominos — administrationi publicae — institutioni scholasticae, doctrinae Religionis debita tradendae? Quem latet, quam arduum sit vel unam linguam perfecte addiscere, atque ideo vix aetatem hominis sufficere, ut linguas nunc in regno Hungariae vigentes: germanicam, slavice, illyricam et latinam sibi familiares reddat? — Quis potest dubitare convenientissimum esse, ut in Hungaria lingua hungarica sit communis!”

Déca au fostu vreodata vre-o sofisma, acestu argumentu alu dietei in favorea necesităţii desnationalisării tuturor nemagiari-loru e sofisteria cea mai colosala, carea a potutu fi nascocita de o tendintia vreodata.

Spre a se pute realiza acestu planu fantasticu s'a făcutu intr- alte urmatorele propunerii: la sate sa se puna notari de aceia cari sa pota suplini pe invetatori, déca cesti din urma nu voru sci limb'a magiara; sa se faca preparandii unde candidatii de invetatori sa devina capabili de a magiarisa satele; in seminarii sa se faca scole laterale, pentru ca preotii magiarisati in asemenea seminarii sa pota magiarisa poporulu, iara acei preoti cari se voru face meritati prin magiarisare, sa se recomande regelui de către episcopii respectivi, la locuri de canonici inaintea altor'a s. a. s. a.

In fine in 17 Aprilie s'a transmis regelui representatiunea si alaturatele preferentialia.

Resolutiunea reg. veni in anulu urmatoriu datata din 11 Apriliu 1827. In privinta limbei magiare suna:

„Cum omnis in propagatione linguae patriae coactio abesse debeat, altetam Suam Majestatem Sacratissimam Dominis SS. et OO. declarari benigne iussisse; quod quemadmodum procurandum, praeexistentium, circa culturam linguae huius, Legum effectum sibi curae habet, ita benigne una admittat ut planum propagandae linguae patriae et ulteriora congrua media quae caeteroquin rem Institutionis et Administrationis publicae contingunt, una cum respectivis deputationibus Elaboratis ad praescriptum art. 67: 1780/1 pertractentur, et subin altissimae Resolutioni Regiae substernantur.“

In urm'a acestei resolutiuni s'a denumitu in intiesulu art. 8. 1827 o deputatiune spre a pregati pentru diet'a fitoare unu elaboratu corespunditoriu art. 67. 1790/1. — Aici nu e de a se perde din vedere, ca regimulu a doritu numai unu proiectu de lege corespunditoriu art. din 1790/1 dara nici decum legile cele suprimatore de nationalitati, ce dupa mörtea lui Franciscu I au intratu in viatia. Din cele de pana aci dise se vede chiaru, cum niseau din tote puterile a inaltia puterea egemoniei politico-natiunale magiare si cum prevediatoriulu regimu alu lui Franciscu I au sciutu infrena, celu putinu incatu-va, tendintia cea periculosa pentru nationalitati si cu acest'a pentru statulu intregu. Numai pe tempulu regimului lui Ferdinandu I s'a datu freu liberu acestei tendintie. Cu ce resultatu? Cetesce istoria dela 1848! Zkft.

Unele observatiuni critice despre inceputulu constitutiunei si civilisatiunei in Ungaria.

(De unu slovacu.)

La istoricii magiari a devenitu unu felu de fable convenue a fisa originea tuturor institutiunilor constitutiunali in epoca asediarei solului magiaru in Ungaria, si pre magiari, fatia cu poporele cele mai vechie ale tiei, ce au fostu cufundate in barbaria, — a-i pune ca pre acelu elementu, carele adose către si preste Ungaria cele d'antaiu binecuvantari ale culturei. Publicistii germani, de comunu necunoscuti cu istoria avitica a regatului nostru, acceptara fara nici o critica aceste rezultate ale tendintiosei scrutari istorice magiare si asiä trecu in moda si la germani a reduce originea si fundarea „constitutiunei unguresci celei milenarie“ eschisivu la meritulu natiunei magiare.

Acum mi iau voia a face unele reflexiuni critice-istorice la acesta eschisivitate. Incatu se fine de constitutiune, Constantinu Porphyrogenitu, pre la an. 950, cap. XXIX., scrie despre slavi urmatorele: „Principes vero hae gentes non habent, praeter Zupanos senes, quemadmodum etiam reliqui Sclavorum populi.“ Acela-si scrie despre magiari c. XXX: „Ad illam enim Danubii partem Abares tunc commorabantur, ubi hodie Turcae (adeca magiarii) degunt, nomadum instar viventes.“ Acum intrebu, ore dupa aceste atestate istorice, derivase numirea de „Zupani (ispányok, comite sup.) dela magiari? Ce se fine de civilisatiune, credu, ca ca criterie ale acelei'a se potu lua mai alesu cultulu, moravurile, industri'a, legilatiunea si literatur'a, si acum intrebu: Ce cultu

adusera magiarii in siesulu ungurescu alu Dunarei? Acest'a nu s'a potutu areta pan'acum, déca magiarii au fostu aplecati spre mohamedanismu, monoteismu, politeismu s. a. Crestinismulu, bazea civilisatiunei, Pau primitu mai antaiu dela slavi; pre cum a documentatu-o destulu de chiaru — neamintindu alte documente — terminologia bisericesca magiara „kereszt, bérnálás, szent, pokol, vecsernye, szerda, csütörtök, péntek, s. a. Déca slavii inca pre atunci erau crestini, si magiarii preste totu au primitu crestinismulu dela densii urméza, credu, ca slavii au fostu crestini cu multu mai inainte, dela cari s'au civilisatu apoi magiarii decatu din contra. Adus'au ore magiarii moravuri civilisate in acesta tiea? N'au cetitu ei despre acest'a pre Regino? Se provoca une-ori la Otto frisingianulu, care scrie: „Haec (gens Ungarorum) eo tempore (887) tam immanis et tam belluina fuisse dicitur, ut crudis carnibus utens, humano quoque sanguine potaretur?“

Séu au adusu incóce magiarii nomadi o industria, si legelatiune regulata? Espressiunile magiare tehnice si economice (széna, szalma, gereblye, asztal, kovács, udvar, pitvar, abrasz, csöbör, akol, ablak s. a.) suntu de o origine curatu slava! Cuventulu „mardurinae“ s. a. vine atatu de desu inainte in legile nostre: in sa scie ori si cine din Helmold si din altii, ca acest'a a fostu din timpurile cele mai vechi articulu principale a comericiului slavici!

Au legile tiei unguresci dela Stefanu (Waic, Wac-slav, Wance-slav, Wence) suntu de unu spiretu eschisivu magiaru? De unde vinu dar in testulu latinu a acelor'a insemnarile slave: nadvornicus, jupanus, jupagio, bilóchi, uzbegi, indicium ad pravdam, tovarnicus, zolazina, dusenici s. a.? Pentruce nu se afla in legile „arpadeane“ nici o espresione magiara??

Séu in fine au ajutatu magiarii cultivarea slaviloru prin literatur'a loru natiunala? Literatur'a slava s'a intemeiatu la noi odata cu crestinismulu cirilo-metodicu si regii unguresci au subscrisu in fortareti'a Budei nu numai epistole private, ci si diplome slave si contracte — inca cu doi seculi mai nainte de ce Galeotti scriea despre magiari: „Hungarorum lingua non facile scribi potest.“ Magiarii din Transilvania — dupa Simeonu Kez — invetiara scrisorea cirilica dela urmatorii ritului cirilicu.

Cu aceste citate si documente am voitu se aretu numai, ca pretensiunea magiariiloru de a trece densii de eschisivii fundatori ai vietiei constitutiunali si ai culturei in Ungaria, istorice chiaru asiä de putinu justificata, ca si pretensiunealoru de a fi „natiune politica parexcellence“ in Ungaria.

Russia, Europa si Romania.

Gazet'a de Moscva publica unu articulu asup'a conferintieloru din Paris si asup'a rolului Rusiei in Europa. Reproducemu mai josu acestu articulu alu organulu partitei celei mai inderetice din Russia. Romanii voru vede acolo unde tinde acea partita, cari suntu mijlocele de cari competéza a se servi, si ai cui suntu agintii secreti cari respandescu totu felulu de scomote alarmiste in Romania, cari se cerca a prepara o disordine catu de mica in tiea, spre a da locu unei invasiuni, spre a se stinge vietia nationale ce s'a manifestatu mai cu taria dela 11/23 Februaru inca.

Opiniunea publica, press'a europeana a primitu articulu „Gazetei de Moscva“ ca o „bravada ridicula“ ca „o mostra de cele mai vulgarii violintie ale partitei celei vechi rusesce“, dupa cum-lu definesce diariulu Le Temps. Nimeni n'au cugetatu a-i atribui o importantia oficiala, nici chiaru oficiosa.

„Acestu organu acreditatu (Gazet'a de Moscva) alu vechiei partite rusesce i-si infla vocea, dice les Débats, si radica tonulu spre a spune natiuniloru apusene, ca Russia s'aru pute osteni in fine totu meditandu, si ca voiesce a-si dice cuventulu, ultimulu cuventu, asup'a Principatelor dunariene. Si si cugetamu noi ca acesta tacere deja prelungita predicea o esplosiune fara veste de patriotismu moscovitu si de fanfaronate a la Metchikoff! Sa spunemu cu tote acestea, indata, ca nu punemu in cestiune pe guvernulu rusu. Dar nu trebuie a uitä ca, chiaru in Russia, opiniunea publica este o putere, si ca déca Gazet'a de Moscva nu este unu diariu oficialu, ea repesinta totusi o partita destulu de numeroasa si destulu de putinte spre a atrage, spre a tări spre sine guvernulu, cum s'a vedutu acum in urma in afacerile Poloniei. Gazet'a de Moscva, crede deci, ocaziunea favorabila, spre a reinsufleti cestiunea Orientului, pentru ca Russia are de datorita către sinesi de a sterge conditiunile, ofensitorie onorei sele, ce i au fostu impuse de puterea evenimentelor, in virtutea tratatelor din Paris din 1856. Trebuie a marturi, in adeveru, ca suvenirile resbelului Crimei suntu grele pentru partia cea vechia moscovita, care n'a potutu nici odata intielege ca puterile Europei se ingrijescu une-ori de proiectele ambitioase si de intinderile necontentite ale Rusiei. Suntu, dupa cum se vede, in politica, cestiuni asup'a caror'a Russia pretinde a exercita exclusivu dreptulu de posesiune si de usu. Asiä nu se admite, la St. Petersburg, nici la Moscva, ca Engliter'a are vr'unu

dreptu de a se ocupă de ce facu Rusii în Asi'a. Déca le-aru veni fantasii'a de a cuprinde într'o di o parte din regatul de Khokand, apoi de poporosa cetate Taschkend, apoi de Bukharia întreaga, care este în acestu momentu obiectulu intrigilor și atacurilor lor, Engliter'a n'are dreptu a se amestecă, ori câtu de multu aru apropiă aceste conciste pe Rusi de Indi'a. Ast'a este prim'a asioma de dreptu internatiunale a Gazetei de Moscova.

„Alta assioma, totu asiá dejusta, este ca Rusii'a singura are dreptulu de a esercită influență în sea în Moldavi'a, în Valachi'a, în Serbi'a, în Bulgari'a și în genere în toate provinciile crestine ale Turciei. Nu se poate o declaratiune mai precisa ca nu se mai tiene déjà nici o socoteala de tractatul de Paris, alu cărui principale obiectu a fostu de a face pe Rusii'a sa întielega ca nici o putere a Europei nu mai pote de aici înainte a-si însuși o protectiune esclusiva asupra creștinilor din Oriente, séu, ceea ce este totu un'a pentru Rusii'a, dominiunea asupra imperiului otoman. Nu este dar adevératu a dice ca Gazet'a de Moscova, si aru pute fi periculoasă de a voi a dovedi pré multu, celu puțin prin ore-cari mijloce, ca tierile numite mai susu sunt destinate influenței naturale a Rusiei. Intielegemu ca acésta putere sa se arete înca si astadi maniata ca Franci'a, în 1858, 1859 și 1861, a făcutu sa triumfe pe jumetate principiulu unirei Principatelor. Despartirea aru fi convenitu mai bine Rusiei, care trebuie sa iubésca massim'a: Desbina spre a domni. Dar ce e de făcutu? Déca Europ'a, care tine consiliu în acestu momentu pentru regularea afacerilor dunarene, voiesce mantinerea unirei, Europ'a negresitu va sci a face vointi'a sa respectata. Rusii'a complectéza, dupa Gazet'a de Moscova, asupra desbinării puterilor apusiane, asupra anevointielor Franciei și Engliteriei cu Staturile-Unite, asupra conflictului austro-prusianu, asupra gelosiei și îngrijirii reciproce a Austriei și Italiei. Credemu ca Gazet'a moscovita se pasce cu chiamare; si déca Rusii'a va aruncă „masc'a de umilitate ce iau impusu alte impregiurări“ noi suntemu dispusi a crede ca, sub acésta masca, s'aru vedé o figura multu mai puțin teribilă de cum voiesce a o face sa se créda Gazet'a de Moscova. Resbelulu din Crimeea a pus capetu pentru câtu-va tempu, credemu, rolulu Mentchikoffilor și Stachioloru.“

Cuvintele diuariatului des Debats definescu foarte bine situatiunea. Si suntemu în positiune a afirmă ca Europ'a nu va suferi nici odata că pretensiuni asurde și turburătoare păcei generale se devia fapte. Dar déca Europ'a ne sustine, déca ea ne asigura existință noastră, trebuie ore, rezamati pe sprijinulu ei, sa ne culcăm si sa adormim profundu? Nu. Datori'a noastră a tuturor, si a fia-cărui'a în parte, a guvernului și a natiunei este de a veghiă de a fi necontentitu descepti. Se lovim cu puterea justitiei, ori ce cercări, ori ce uneltiri care aru tinde la desbinări, la turburări.

Candu dar luptatorii Romaniei voru fi toti cadiuti la fruntarie, candu nu le va mai remané altu mijlocu de apărare. Gazeta de Moscova aduca-si aminte invetiamentele istoriei, ea care cunosce totu, si va întielege ca ostirea de invasiune va gasi în calea ei incendiu, pustirea, mórtea. Si apoi însuși tiarulu Alesandru I ni-a datu acestu esemplu. Arderea vechiei Capitali a Rusiei, a Moscovei, Kremlinulu în ruine, sunt atâtea invetiamente folositore de cari Romani'a va sci profită (!!!Red.). din „Rom.“

Agnit'a 23 Martiu 1866

Onorate Domnulu Redactoru!

Tempurile sunt grele. Totu momentulu scumpu pentru românulu, ce voiesce sa pasiasca în pasu egal cu compatriotii sei de altu nému și sânge. Ca românulu se folosesce de totu momentulu ne da documentu viu politic'a, si întrebările celea ponderose pentru vieti'a natiunale ce le ventilédia mereu diuarele si si afla resunetu adencu în animile natiunei. Ne da documentu activitatea ce a desvoltatu si-o continua natiunea cu o diligintia de feru (? R.) pe câmpulu celu pacinicu alu afacerilor scolare. În mijloculu acestor întrebări de vieti'a natiunea nu-si uita, ca factorulu celu mai însemnatu, care poate sa contribue totulu la favorabil'a deslegare a acestor întrebări e scól'a.

Spre redicarea, înflorirea și prosperarea scôlei se intrunescu puterile. Unu esemplu între altele multe în felulu acest'a ne da si comun'a româna gr. or a opidului Agnit'a. Micu la numeru, dara tare în credintia, ca numai voi'a sa fia, si multu va potea, a redicatu poporul nostru de acolo în anulu trecut 1865 o scôla corespunditoare puterei și activității lui, o scôla cu trei incaperi spațioase și luminose. Decôrea comunei și a poporului seu. În 8 Nov. a. tr. s'a si sântitu sub pontificarea P. Ad. Pr. Ignatiu Mandocea și asistarea O. D. parochu localu Ioann Moldovanu acésta scôla, chiamandui-se de patroni marii Archangeli Michailu și Gavriilu, si asiá numai decatu s'a si începutu de inv. Ioann Corfariu predarea invatieturilor prescise. — Ca poporul si-a ajunsu un'a dintre dorintiele sele prin redicarea acestei scôle si înzestrarea ei cu cele trebuincioase s'a probatu prin esamenulu tinutu în 21 Martiu a. c. sub presiederea P. Adm. Ignatiu Mandocea a D. parochu localu si eforiei scolare. Responsurile cele

Redactoru respunditoriu Nicolau Cristea.

fluide si bine nimerite ale elevilor nu numai ca a documentatu desteritatea în tractarea invetiaturilor a D. inv. dara a implutu si animile numerosilor ascultatori poporeni de bucuria si de aceea convingere sacra, ce nu o pote lua nime dela densii, ca a contribuitu si densii denarulu lor pe altariulu natiunei. Nu potu se lasu mai departe neamintitu si deosebit'a activitate ce a dovedit'o în decursulu edificării acestei scôle parochulu localu Ioann Moldovanu premengendu poporului cu cuventulu, sfatulu si cu fap-t'a. Marinimositatei DSale numai are comun'a de a multiam, ca scól'a noastră e înfrumsetiata cu unu turnisioru frumusiulu din care suna cu versu chiematoriu clopotielulu: Veniti, ca sa progresâmu! I. P.

Principatele române unite.

Bucuresci 26 Martiu (7 Aprile).

În privință a disolvării Camerei din Bucuresci, puterile semnătoare tratatului din Paris voru publică o declaratiune solemne, prin care voru face cunoscutu ca guvernulu provisoriu și poporatiunile române, avendu a otări de viitoriulu lor, voru avé si răspunderea. Se voru aduce asemenea aminte ca trebuie sa tie séma de tractatulu ce garantéza suzeratiunea Portiei.

Conferința s'a amanatu, asceptandu evenimentele ulterioari.

Armarea gardei nationale a urmatu si eri si astadi. Compagniele armate au defilatu pe strate, salutate pretulundine cu iubire, cu ochii plini de lacrimi de bucuria, în trecerea lor. Femeile le aruncau flori si surisuri, cari le spuneau sperantiele ce se punu în acésta noua armata a libertății. Mândri de a lua pusc'a în mâna pentru apărarea libertăților si a patriei, cetățienii Bucuresciani au făcutu juramentulu de a le sustiné ori candu si contr'a ori cui. Astadi serbarea invierii mantuitoriului Cristu, a fostu salutate de armat'a invierii din 11/24 Februaru, dandu-si mân'a cu armat'a cetățienésca a Bucurescilor, cu aceea'si cugetare, cu aceea'si otărire, cu acele'si simtieminte pentru patria si libertate.

Sa terminâmu revista noastră cu două nuvele cari suntemu sicuri ca voru face o placuta impressiune. Cea d'antâiu este ca suntemu în ajunulu de a vedé dreptatea facendu-se în privință a renumitei mosie Osoiu. Informandu-ne necontentitu, aflâmu că d. Ministru alu domeniilor a datu cestiunea în cercetarea a câti-va legisti, si ca peste câte-va zile afacerea acést'a se va transmite înainte justitiei.

A doua novela este ce d. Philarete Chasles va deschide în curendu la Sorbonne, în Paris, unu cursu asupra istoriei si literaturii române. O natiune care traiesce silesce lumea a se oapă de ea. Eri Europ'a întreaga ne uitase. Astadi ea ne declara vii. Înainte, Români.

Apelu la junimea româna.

Camer'a Electiva, prin budgetulu anulu curentu, a votatu cererea înca a două bataliune de vanatori si două baterii de artilerie.

Bataliunile de vanatori si bateriele de artilerie se înființéza în Bucuresci.

Pâna la venirea însa a contingentulu necesariu pentru implinirea lor, sunt lipsuri multe de ômeni.

Tineri români! A ve înrolă de buna voie în trensele este a îmbrățiși carier'a cea mai nobila!

Pe lângă acést'a, înrolandu-ve de buna voie, dati probe invederate de patriotismulu vostru, astadi mai cu séma candu osténulu românulu poate fi chiebatu a face o buna întrebuintiare de arm'a lui.

Conformu regulamentulu din 20 Iuliu anulu 1865, înrolările de buna voie se primescu de siefii corpurilor.

Verst'a trebuie se fia de 17 ani celu puțin si 30 ani celu multu.

Sa se bucure de drepturile sele civile.

Tineri români! Sunt siguru de mai înainte ca animile vóstre voru bate le acestu apelu si va veti întrece a veni sa ve grama-diti suptu drapelulu gloriosu alu Romaniei.

Ministru de Resbelu, Majoru Le c'a. „Rom.“

Varietăți.

(Diurnalu nou.) În Vienn'a au aparutu în diu'a de Pasci unu diurnalu nou politicu în limb'a româna, ce pórtă numele „Albin'a“, fundatu de famili'a Mocioni, sub redactiunea dlui Gr. Pop'a si editur'a dlui V. Grigorovicia. Va esi de o camdata de 3 ori pe septemâna. Pretiulu pe unu anu 7 f., pe jumetate 4 f. si pe unu patrariu 2 f. Salutâmu întreprinderea si-i dorim succesulu celu mai bunu!

Curiositate. „Concordi'a“ aduce în unulu din numerii sei o curiosa insciintiare, dupa dens'a, scôsa din „Tel. Rom.“ si pentru noi si mai curiosa decatu chiaru pentru Concordi'a. Acea e insciintiarea, „ca deputatii ardeleni aru fi tinutu în Pest'a consultare s. c. l. si ca în acea consultare aru fi fostu cea mai armoniôsa întielegere între deputati atât magiari câtu sasi si români“ s. c. l. Cine va bine voi a mai lua odata amânurulu 21 alu foiei noastre, la casu candu nu aru fi datu destula atentiune celor cetite de antâiu ôra, va află pre fati'a a două, colôn'a întâiu, în sirurile cele din urma, ca cestiunata curiositate e scôsa din Presse cea vechia din Vienn'a, ceea ce cugetâmu ca va fi destulu spre stemperarea curiosității în toate părțile.

Editur'a si tipariulu tipografiei archidiecesane.